

Младен Г. Милосављевић¹
Филолшко-уметнички факултет
Универзитета у Крагујевцу

КАКО САМОСТАЛНО УЧИТИ ЈЕЗИК ПОСРЕДСТВОМ ИНТЕРНЕТ РЕСУРСА: ТЕОРИЈСКИ И ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ

Променом аспеката живота под утицајем савремених технологија које се развијају израженом брзином једнако је захваћено поље лингвистике и наставе језика. У овом раду аутор ће покушати да пронађе одговор на питање како пронаћи и користити интернет ресурсе за учење језика, како то урадити самостално, као и које су границе и услови те аутономије у учењу. Рад ће се темељити на научним радовима и истраживањима из поља самосталности ученика, интернет ресурса, модерне наставе језика, психолошких аспеката овог процеса, али такође и на личном искуству аутора који је на овај начин остварио незанемарљив напредак у француском језику. Истраживање је показало да је самостално учење страног језика посредством интернет ресурса, када се испуне одређени методолошки и психолошки услови, могуће, а дан-данас вероватно представља и најбоље решење из различитих аспеката о којима ће бити речи.

Кључне речи: страни језици, самостално учење, аутономија ученика, мотивација, интернет, интернет ресурси, платформе за учење језика, Дуолинго, Мемрајз, Јутјуб

ПОВЕЗАНОСТ СВЕТА И ИНТЕРНЕТ

Свет који познајемо у нашем добу повезанији је него икада. Некада су постојали тек понеки трговачки путеви, попут путева свиле, зачина, сребра и друге важне робе, повезујући различите културе, а данас уређене границе и закони о увозу и извозу чине свет једним великим трговинским центром. Спортисти се такмиче на међународном нивоу, стварају се светске организације које су задужене за очување права појединаца и баштине, велики музички фестивали привлаче људе из целог света. Готово сви произвођачи возила, технике, алата и других производа своју производњу измештају ван земље због повољнијих економских услова. Пример којим би се могла илустровати ова тврдња јесте производња Епловог Ај-фона: дизајниран је у Калифорнији, батерије се производе у Кини, Јапан је задужен за ЛЦД екран, камеру и компас, жироскоп за овај телефон производи Швајцар-

1 mladenmilosavljevic7@gmail.com

ска, акцелерометар Немачка, у САД-у се прави Вај-фај чип и стаклени екран, а све то се склапа на Тајвану (Лајфвајер 2021).

Процес повезивања света траје од XVIII века пратећи развитак начина транспорта и комуникационих технологија. Тако се повећала и потреба за споразумевањем између људи са различитих говорних подручја и то чини познавање страног језика у нашем добу важнијим него икад.

Један од главних катализатора и подржалаца међународне повезаности јесте „мрежа свих мрежа” или интернет. То је светски канал за проток информација, настао седамдесетих година XX века у Сједињеним Америчким Државама, а широј публици постао је видљив у деведесетим годинама истог века (Британика 2010, а). Једна од прекретница био је прелазак 2004. године на Web 2.0 или Мрежу отворену за учешће корисника (“Participative or social Web”) (Британика 2010, б).

У наше време, седамнаест година касније, мрежа постаје једино интерактивнија и боље повезана: „Интернет пружа толико моћне и опште могућности да се може употребити за готово сваку намену која зависи од информације, а доступан је свакој особи која се повеже на једну од мрежа које га сачињавају²” (Британика 2010, а).

Са таквом повезаношћу света логични след догађаја налаже и пораст потребе за познаваоцима страних језика како би се сва та комуникација спровела што ефикасније и тачније.

ПРЕДНОСТИ ИНТЕРНЕТА У УЧЕЊУ ЈЕЗИКА

Поставља се питање: није ли управо интернет тај који данас може да пружи подршку при учењу страних језика, па чак и да буде једини ресурс свакоме ко би хтео да учи? Овако посматран, интернет ствара потребу за познавањем страних језика и култура, али и помаже у томе.

Очигледна предност оваквог начина учења лежи у његовој прилагодљивости: ученик сам одређује стил, ритам, дужину лекција и време учења у зависности од свог расположивог времена, циљева, мотивације и потреба.

Учење преко интернета је практично: такве лекције могу се уклопити у паузе у школи, на факултету или на послу без ношења тешких речника, уџбеника, свезака и других материјала са собом. Овакве могућности доприносе редовнијем учењу и бољој мотивацији.

2 „The Internet provides a capability so powerful and general that it can be used for almost any purpose that depends on information, and it is accessible by every individual who connects to one of its constituent networks”, (Британика 2010, а).

Друга ставка која говори у прилог интернета јесте чињеница да се млади нараштаји не могу довољно подстаћи на рад традиционалним, штампаним ресурсима, јер они код њих не буде интересовање у довољној мери и ево цитата који сведочи о томе:

Радећи са групом студената просечне старости између 14 и 20 година, приметила сам да су брзо губили сваку врсту концентрације током тзв. „фронталног предавања”, где професор излаже одређене садржаје неко време испред студената док га они слушају и хватају белешке. [...] Млађи студенти живе у паралелном свету где различите врсте технологија попут рачунара, комуникације преко мобилних телефона, видео игара и Ај-пода имају кључну улогу у изградњи њихових личности и односа са вршњацима (Мичике 2008).

На практични проблем традиционалне наставе језика надовезује се чињеница да људско биће боље памти ако материјал при-ма путем више различитих чула истовремено. О таквим предностима модерне наставе језика говори Бркановић (2019):

Данас је пуно лакше научити нове ствари због тога што су људи окружени интернетом, технологијама и мултимедијем који нам олакшава учење. Све то нам омогућује да будемо заинтересиранији за учење, имамо слободу одабира садржаја који желимо знати и тако се постиже већа мотивација. [...]

Градиво које се учи примјеном аудио-визуалних средстава брже се памти, а теже заборавља. Нека од најчешћих аудио-визуалних наставних средстава су филмови и емисије, телевизија те рачунар који представља веома моћно ново наставно средство које уз одговарајући додатну опрему, софтвер и интернет, може замијенити многа друга наставна средства (Токић, Кадрић и Пушкаревић, 2017: 271 у Бркановић 2017).

КАКО КОРИСТИТИ ИНТЕРНЕТ ЗА УЧЕЊЕ ЈЕЗИКА

Најпре треба напоменути да ће у овом раду бити речи о учењу као свесном и вољном процесу који подразумева циљ и рад, а не о усвајању језика, које спада у несвесне процесе.

У циљу учења страних језика интернет се може користити на три начина:

- пруживши потребне дидактичке ресурсе;
- омогућивши комуникацију на страном језику или у вези страног језика;
- повезавши ученика са наставником страног језика.

У складу са темом овог рада, држаћемо се интернет ресурса који могу допринети самосталном ученику³ тако да неће бити речи о настави, на мрежи или уживо. Првенствено нас занима потенцијални допринос интернета у процесу самосталног учења језика и то са акцентом на аутономији ученика и на свим њеним теоријским и практичним посебностима. Овај вид учења захтевнији је за ученика, јер захтева да исти поседује и одређене дидактичке и методичке вештине како би себе правилно водио кроз тај процес. Исто тако, он мора да буде свестан свог нивоа мотивације и мора да зна да правилно њоме руководи кроз постављање циљева у учењу и кроз конструктивни приступ градиву. Такође, потребно је познавање врста материјала за учење и њихове ефикасности и то у складу са тренутним нивоом знања ученика, као и интернет локација где се исти могу пронаћи и начина на који се могу употребити. Циљ овог рада јесте одговор на питање да ли, и у којој мери, интернет може да помогне у самосталном учењу страног језика. Са теоријске стране, ослонићемо се на резултате истраживања у области аутономије ученика, мултимедија у учењу језика, улози мотивације у учењу, доприносима интернет ресурса, начину постављања циљева у учењу и потребним предусловима за ученика, у виду личних ставова, идентификације са културом говорника циљаног страног језика, али и практичним предусловима попут слободног времена и планирања учења. С друге стране, у делу овог рада који се тиче практичних аспеката учења, сагледаћемо како се самостално учење помоћу интернет ресурса огледа у пракси, преко различитих истраживања спроведених у стварним околностима, пројектима аутономног учења и кроз увид у мишљења ученика, тј. самих учесника датих истраживања. На тај начин, са увидом и у теоријске и у практичне аспекте у оквиру овог рада, верујемо да ће на питање самосталног учења страног језика уз помоћ интернета бити дат најпотпунији одговор.

Дакле, будући да неће бити речи ни о каквом виду наставе језика, ипак треба напоменути да учити језик самостално не мора да значи и учити га сам. Стога комуникацију са странцима у циљу учења и употребе језика, током тзв. *језичке размене* (енгл. language exchange), не бисмо могли искључити.

Најпре ћемо говорити о доступности, налажењу и коришћењу интернет ресурса. Претрага ресурса за учење језика на интернету врши се помоћу интернет претраживача чија је употреба широко распрострањена и које већина људи користи свакодневно. Претрага се може вршити на више различитих претраживача као што су:

- Гулг (енгл. Google) - странице, сајтови,
- Јутјуб (енгл. Youtube) - видео материјали,

³ Термин „ученик“ узет у ширем смислу: свако ко учи.

– Плеј или Еп продавница (енгл. Play Store, App store) – апликације.

Бринер (2013) наводи списак кључних речи за претрагу ресурса на енглеском језику, где се уместо “German” може ставити било који други језик:

German, learn languages, teaching German for beginners, advanced German, German grammar, German pronunciation, easy German, How to learn German, Speak German, Business German, German Karaoke songs, German spelling, language videos, learn a new language, language learning method, language learning motivation, language learning music, documentary, feature film, learn German with subtitles, foreign movies, animated grammar videos, German commercials, ... (Бринер 2013).

Корисни резултати овакве претраге могу бити не само многи сајтови, онлајн речници, сајтови радио и телевизијских програма уживо са преводом, већ и Јутјуб и апликације за паметне телефоне. Ови ресурси су лако доступни и довољно је ући на њихову веб-адресу или их пронаћи на Гугл или Еп продавници и преузети их као апликацију.

Ради прегледности ресурса које ћемо набројати у наставку, платформе за рачунар и за паметне телефоне биће обједињене на једном списку пошто се данас добар део њих може наћи у верзији за оба уређаја. Те платформе су:

- Дуолинго (енгл. Duolingo),
- Мемрајз (енгл. Memrise),
- Розета Стоун (енгл. Rosetta Stone),
- Бусу (енгл. Busuu),
- Бабел (енгл. Babbel),
- Манго (енгл. Mango languages),
- Јабла (енгл. Yabla),
- Пимслер (енгл. Pimsleur),
- Рокет Ленгвиџис (енгл. Rocket Languages), и многи други.

Принцип на којем се заснива већи број ових платформи јесте принцип *вођеног понављања* (енгл. spaced repetition) према чијим се алгоритмима прегледају *картице за учење* (енгл. flash cards) у зависности од времена и броја грешака на свакој. Тако се оне које корисник слабије зна чешће појављују, а оне које боље зна тек с времена на време како се не би заборавиле. Друга врста су платформе окренуте упознавању других особа ради језичке размене. Оне раде на принципу друштвене мреже која класира кориснике према њиховим жељама за учење и већ постојећим знањима, препоручивши им затим најбоље могуће сараднике. Описаћемо испод неколико најраспрострањенијих платформи.

Дуолинго је најпопуларнија платформа за учење данас. Њен лого, зелена сова, познат је готово свакоме ко се икада занимао за

стране језике. Може се наћи у облику апликације и на сајту за приступ са рачунара. Броји више од триста милиона корисника и нуди курсеве за следеће језике: шпански, француски, италијански, немачки, јапански, корејски, кинески, руски, португалски, турски, холандски, шведски, стари валиријски (језик из серије „Игре престола”), грчки, ирски, индијски, пољски, хебрејски, норвешки, вијетнамски, дански, хавајски, румунски, чешки, свахили, велшки, мађарски, украјински, есперанто, индонезијски, арапски и навахо, од којих су неки још у изradi. Платформа је израђена тако да подсећа на видео-игру, са циљем да учење учини забавним. Након основне платформе израђена је још и *Duolingo English Test (DET)*, која издаје сертификате познавања енглеског језика који се признају на више од двеста факултета (Бркановић 2019). Кориснику је доступно стабло одабран(ог)их језика које се усложњава у складу са његовим напретком. Он најпре може изабрати да ли почиње као потпуни почетник или жели да ради тест знања како би прескочио лекције које зна. Вежбе су интерактивне и састоје се од слагања испреметаних речи у преведеној реченици на основу оне на циљаном језику, провере изговора реченице, слагања реченице на основу звучног записа на циљаном језику, додавања речи која недостаје у реченици од три понуђене испод.

У учењу је могуће пратити друге кориснике и њихов напредак, користити виртуелну валуту, линготе, за персонализацију своје зелене сове, приступити учењу преко Дуолинго прича, учествовати у дискусији на форуму, учити више језика паралелно.

Платформа је бесплатна, али има и своју премијум верзију без реклама и са могућношћу коришћења и без приступа интернету. Такође постоји и „*Duolingo for Schools*”, верзија намењена употреби у настави (Бркановић 2019).

Мемрајз је још једна веома популарна платформа утемељена на учењу аутентичних реченица које говоре матерњи говорници у кратким видео-записима. Као и остале до сад набројане платформе, и Мемрајз користи принцип вођеног понављања картица за учење. Језици који се могу учити на Мемрајзу су: јапански, арапски, француски, шпански (европски и мексички), турски, немачки, холандски, шведски, португалски (европски и бразилски), норвешки, пољски, италијански, дански, руски, кинески, корејски, исландски, монголски, словенски, а могуће је и учење различитих абecedних система. Ова платформа освојила је 2017. године награду Гугл Плеја и друго место као најбоља Ај-фон и Ај-пед апликација (Бркановић 2019).

Уз аутентичне материјале, Мемрајз у вежбе укључује и различите мнемотехнике за лакше памћење које и сами корисници могу да додају у облику слика. Најчешће су то сликовити и/или шaljиви прикази дате речи или реченице који се приказују сваки пут када корисник заборави ту реч или реченицу, или пак изреке или преводи на

друге језике. Корисник може одабрати неку од понуђених слика за коју сматра да ће му најбоље помоћи да запамти или може направити и поставити своју слику на дату реч или реченицу у оквиру курса, која ће бити доступна и другим корисницима.

Треба још напоменути да садржи и друге курсеве који се не тичу нужно страних језика, као и курсеве које креирају корисници: изрази у француском за напредни ниво, италијански 1–7, неправилни глаголи енглеског језика, 1000 најкоришћенијих речи у енглеском, земље света и њихове престонице, саобраћајни знакови, мишићи у људском телу, таблице множења, надахњујући цитати, музичке ноте и друго.

Розета Стоун софтвер доступан је за паметне телефоне, као и за рачунаре. Познат је по употреби *пошања* (енгл. immersion) корисника у страни језик и културу уз помоћ слика, видео и аудио материјала не нудећи никакав превод. Тако корисник може самостално да схвати значење неке речи што је могуће решење за значењска ограничења која превод намеће. Апликација се може користити бесплатно или у платној варијанти.

Јутјуб нуди изненађујуће велику палету дидактичких видео записа на тему учења страних језика. Јутјуб је највећи видео портал, други највећи видео претраживач, доступан на 61 језику. Произвођачи ресурса за учење језика на Јутјубу су медијске корпорације, универзитети, школе, провајдери језичких производа и самостални корисници (Бринер 2013).

Како би се стекао увид у ширину ресурса које Јутјуб нуди, ево једног списка канала који имају за циљ да подуче страном језику:

- DAADBonn – немачка култура, слушање, речи, превод;
- GermanPod101.com – немачки у три минута;
- magauchsein – лаки немачки;
- Girls4teaching – петоминутне бесплатне лекције немачког;
- 500Courses – приче за учење различитих језика;
- bookboxinc – учите немачки са титловима;
- ezigerman – само неколико корисних видеа;
- DeutscheWelle – немачка култура;
- VOA Learning English – Глас Америке, учите енглески са титловима;
- Cambridge English TV – корисне информације за учење и наставу енглеског;
- MadinahArabic – арапски алфабет;
- meroba34 – истражите Џулијине немачке лекције;
- Movies – Worldwide – мноштво играних и документарних филмова на више језика;
- TeacherPhilEnglish – енглеска граматика (Бринер 2013);
- Learn French with Pascal – француска култура, граматика, речи, изговор, изрази;

- Learn French with Vincent – француска култура, граматика, речи, изговор, изрази, курсеви по нивоима;
- ALMA Edizioni | Lingua e cultura italiana – италијанска култура, граматика, изрази;
- Italian Fairy Tales – бајке на италијанском;
- About Russian in Russian – руски на руском: граматика;
- latintutorial – латински језик: граматика, приче, изговор, култура;
- Twin Cities Chinese Tutor – мандарински кинески: карактери, граматика;
- Chineasy – мандарински кинески: карактери, граматика, приче;
- Diné Bizaad Bíhoosh'aah – навахо речи, граматика.

Вредни сајтови за учење језика јесу они који садрже таблице конјугације глагола, различити сајтови где се објашњавају граматичка правила, различити форуми који дају одговоре на језичке недоумице, и, наравно, сви они сајтови који се тичу нелингвистичких тематика а представљају аутентичне материјале разних тема намењени првенствено матерњим говорницима. Испод наводимо списак неколико оваквих сајтова:

- French-Spanish online, <<https://www.frenchspanishonline.com/>>, француски и шпански језик, култура, видеи, граматика;
- Bescherelle Conjugaison, <<https://m.bescherelle.com/conjugeur.php>>, конјугација француских глагола;
- Lawless French, <<https://www.lawlessfrench.com/>>, лекције француског и различити алати;
- Thought Co, <<https://www.thoughtco.com/languages-4133094>>, објашњења и лекције за различите језике;
- TV5 Monde, <<https://dictee.tv5monde.com/>>, француски диктати на Мрежи;
- Le Monde, <<https://www.lemonde.fr/>>, француски новински портал.

Платформе за повезивање са другим корисницима у циљу језичке размене и учења такође броје мноштво софтвера са различитим начинима рада и могућностима, али са суштински истим принципом. Неке од њих су Ајтоки (енгл. Italki) и Хелоу Ток (енгл. HelloTalk). Ајтоки такође садржи и платформу за налажење професора језика.

Након проналаска адекватних интернет ресурса за учење, следећи је корак ученика да крене са самосталним учењем, којем је потребно правилно приступити. У наставку ће бити објашњене посебности овог вида учења.

САМОСТАЛНОСТ УЧЕНИКА

Колико год ресурса постојало, оно што учење преко интернета незаобилазно захтева јесте одређено знање које ученик-истраживач мора имати да би себе водио кроз лекције и садржаје на ефикасан начин. Самостално учење поставља изазове пошто је ученик уједно и свој професор, што значи да он мора имати и одређена методичка знања. Овде се ради о томе да ученик не може само учити, већ мора и свесно управљати тим процесом и проверавати свој напредак.

Зашто бити самосталан? Доказано је да самосталност у учењу повољно делује на мотивацију ученика (Менегале 2009). Самосталном ученику онемогућено је да буде пасиван у раду и он таквим активним ангажовањем памти више информација. Он може учити у било које доба дана, може применити свој лични стил учења, свој ритам, своју дужину лекција.

Најпрецизнију дефиницију шта самосталан начин учења представља, а шта не, износи Олек (1990) посматрајући овај процес на три начина:

- За неке то подразумева независност у којој ученик може по сопственом нахођењу да приступа ресурсима које му добавља наставник и да их користи када жели и колико жели ван његовог присуства. Овакав ученик је самостални конзумер (Олек 1990).
- За друге самосталност представља „активну вежбу одговорности ученика” (Олек 1990). Ученик овде није послушан и суштински пасиван већ активно учествује у свом образовању и он се не задовољава само оним што му је пружено. Сам или удружен са другим ученицима, овај тип ученика самостални је произвођач (Олек 1990).
- Трећа група синтагму „самосталан ученик” тумачи према његовој способности да учи. Припадници ове категорије самосталним учеником називају оног ученика који зна да учи. Активности које се предлажу ученику су оне које ће га научити да учи (Олек 1990).

Према овом научнику само друга два значења објашњавају термин „самосталан ученик” док први прилаз развија само привидну самосталност (Олек 1990).

Одредивши значење овог термина, поставља се питање: како учити језик самостално? Лебел наводи да се многе особе осећају негодно испред задатка који захтева да у учењу имају моћ и контролу над својим учењем јер не познају себе, своје границе и своје ресурсе, као ни вештине неопходне за вежбање самосталности (Лебел 2008). Затим треба пронаћи и свој стил учења, јер је, као што наводи Брка-

новић, свака особа другачија и свако има различите начине и методе бржег и једноставнијег учења (Бркановић 2019).

Стога самосталан ученик мора знати како да учи самостално, познавати себе и бити одговоран за резултате у том процесу.

Чинилац који још непосредније утиче на степен активног учешћа у процесу учења језика, као посредник између гореспомених услова и успеха у учењу, јесте мотивација.

ПОЈАМ МОТИВАЦИЈЕ

Мотивација је предуслов самосталног учења језика. То је важан термин који се провлачи кроз многа научна истраживања на пољу учења језика. Дефинише се као „процес покретања активности ради остварења одређених циљева, усмеравања активности на одређене објекте и регулисања начина на који ће се поступити” (Рот 2004: 260). Дакле, мотивацију можемо посматрати као унутрашњу покретачку силу без које се не може учити страни језик. Лиу (2015: 1) овако објашњава значај овог чиниоца:

Као што тврде Оксфорд и Шерин (1996), мотивација је одлучујући фактор до ког нивоа ће ученици бити активно укључени у учење другог или страног језика. Широке студије су спроведене како би се схватила улога мотивације у учењу језика јер ова пресудна променљива занима не само наставнике, већ и истраживаче.⁴ [...] Значајни напори уложени су у разјашњавање односа мотивације и других променљивих у учењу језика, као што је академско достигнуће (Гарднер и Мекинтајер 1996; Лиу 2010; Масгоре и Гарднер 2003; Шмит, Боре и Касабги 1996) и употребе стратегија за учење (Мекинтајер и Ноелс 1996; Окада, Оксфорд и Або 1996; Оксфорд и Никос 1989; Шмит и Ватанабе 2001). Између мотивације и горенаведених променљивих позитивне везе непрекидно су налажене (Лиу 2015).⁵

Он у наставку наводи од чега се састоји мотивација:

„Мотивација у овом моделу сачињена је из три елемента: 1) уложени напор да се достигне циљ, 2) жеља да се научи страни језик и

4 As maintained by Oxford and Shearin (1996), motivation is a crucial determinant of the extent to which learners are actively involved in learning a second or foreign language. Extensive studies have been undertaken to examine the role of motivation in language learning because not only instructors but also researchers have considerable interest in this crucial variable (Liu 2015: 1).

5 Considerable efforts have been exerted in exploring the relationship between motivation and other language learning-related variables, such as academic performance (Gardner & MacIntyre 1991; Liu 2010; Masgoret & Gardner 2003; Schmidt, Boraie & Kassabgy 1996) and learning strategy use (MacIntyre & Noels 1996; Okada, Oxford, & Abo 1996; Oxford & Nyikos 1989; Schmidt & Watanabe 2001). Positive connections between motivation and the abovementioned variables have been consistently found in existing studies (Liu 2015: 2).

3) став према задатку учења језика⁶” (Трембле и Гарднер 1995 у Лиу 2015: 2).

Дакле, што је циљ лакше остварити то ће мотивација бити јача, као и што је јача жеља да се циљ оствари, односно одређени језик научи, и једнако зависи од става према учењу тог језика, односно према култури говорника која је саставни део истог. Да би се највише повећала ефикасност процеса учења требало би:

- изабрати језик најсличнији матерњем,
- искористити различите начине да се што више повећа жеља за учењем тог језика,
- имати позитиван став према култури говорника тог језика и према учењу уопште.

Како мотивација може бити унутрашња (или интегративна) и спољашња (или инструментална), Лиу наводи да се та подела примењује на учење језика на следећи начин: „Спољашња мотивација односи се на ученикову жељу да страни језик савлада из практичних разлога док она унутрашња осликава ученикову жељу да се идентификује са културом говорника тог језика⁷” (Лиу 2015: 1). Унутрашња мотивација огледа се у ставу према култури која говори циљани језик, а спољашња у одређеном практичном циљу који учење тог језика има за ученика (нпр. могућност проналаска бољег радног места). Ипак, унутрашњу мотивацију одликује јачи интензитет:

Чизер и Дорњеј (2005) спровели су опсежну студију оценивши унутрашњу структуру мотивације коришћењем моделинга структуралне једначине да анализирају податке прикупљене од 4765 мађарских основаца. Истраживачи су испитали међуодnose између седам мотивационих чинилаца: инструменталност, став према циљаном језику и заједници која га говори, заинтересованост за културу говорника, виталност циљане језичке заједнице, примећен утицај блиских особа и лингвистичко самопоуздање. Резултати су показали да је интегративност, првобитни концепт који је Гарднер предложио, била најважнији фактор у теоријском систему⁸ (Лиу 2015: 2).

6 “Motivation in this model is composed of three components: (1) effort expended to achieve a goal, (2) desire to learn the language, and (3) attitude toward the task of learning the language” (Tremblay & Gardner 1995 in Liu 2015: 2).

7 “Instrumental orientation refers to a learner’s desire to learn a foreign language for pragmatic purposes, and integrative orientation refers to a learner’s desire to identify with the target language culture” (Liu 2015: 1).

8 “Csizér and Dörnyei (2005) conducted a large-scale study, evaluating the internal structure of motivation by using structural equation modeling to analyze the data of 4765 Hungarian elementary school-aged children. The researchers examined the interrelationships among seven motivational components: instrumentality, attitude toward the target language speakers or community, cultural interest, vitality of the target language community, perceived influence of significant others, and linguistic self-confidence. The results established that integrativeness, the original concept proposed by Gardner, was the most crucial factor in the theoretical framework” (Liu 2015: 2).

У цитату из Ротове *Опшће психологије* видели смо да дефиниција мотивације садржи и идеју остварења циљева: „[Мотивација је] процес покретања активности ради остварења одређених циљева [...]” (Рот 2004: 260). Дакле, та покретачка сила налаже да се одреди циљ учења у смислу нивоа језика који ученик жели да достигне и сврху коју ће то имати за ту особу у будућности. Тако нас постављање дугорочног циља у учењу страног језика поново доводи до поделе на унутрашњу и спољашњу мотивацију: тај циљ ученика може бити његова жеља да се поистовети са културом циљаног језика или да своје учење усмери према опипљивим циљевима.

Циљеви у учењу језика разликују се од појединца до појединца, али ипак, начини правилног постављања тих циљева постоје и овде ћемо навести скраћеницу која може да осигура правилно подешавање свих чинилаца једног циља:

Паметни циљеви пишу се пратећи следећа упутства:

- 1) одређени – одредити тачно који је циљ,
- 2) мерљиви – постоји ли начин којим се може пратити напредак?,
- 3) достижни – да ли је могуће достићи тај циљ?,
- 4) реалистични – изводљиви с пословне тачке гледишта, и
- 5) благовремени – могу ли се извести у разумном временском размаку?⁹ (Вилијамс 2012 у Лолор и Хорнијак 2012).

Видевши смернице које нуди скраћеница Паметних циљева, можемо закључити да језички циљ самосталног ученика треба да буде тачно одређен и јасан, мерљив, достижан, реалистичан и временски остварив.

ПРАКТИЧНИ АСПЕКТИ САМОСТАЛНОГ УЧЕЊА СТРАНОГ ЈЕЗИКА УЗ ПОМОЋ ИНТЕРНЕТА

Довде анализирана теоријска разматрања доследна су и у пракси. Самостално учење језика преко интернета зависи од одговорности и мотивације ученика, као и од његове способности да нађе најбоље интернет ресурсе за свој стил учења. Циљ овог потпоглавља јесте да прикаже практична искуства у самосталном учењу језика преко интернета као незаобилазну допуну свим горенаведеним теоријским аспектима. Ефикасност ове методе биће разматрана кроз примере

9 SMART goals are written using the following guidelines being:

- 1) Specific – define exactly what is being pursued?,
- 2) Measurable – is there a number to track completion?,
- 3) Attainable - can the goal be achieved?,
- 4) Realistic – doable from a business perspective, and
- 5) Timely – can it be completed in reasonable amount of time? (Williams 2012; Лолор и Хорнијак 2012).

практично спроведених, често масовних истраживања где се од ученика захтевало да током одређеног времена уче страни језик преко интернета и где је њихов напредак праћен и упоређиван са напретком при коришћењу других, традиционалних метода учења. Коментари учесника поменутих истраживања такође су драгоцени и биће узети у обзир пошто представљају најнепосреднији увид у доживљај учења језика преко интернета и, као својеврсна интроспекција, циљ ће бити увид у њихова запажања у процесу учења. Као закључак и коначна „пресуда“ ове методе биће размотрени подједнако практични, као и теоријски аспекти, и иста ће бити аритметичка средина резултата оба аспекта којима се овај рад бави.

Најпре треба сагледати какво је уопштено мишљење студената о коришћењу интернета за учење. Након истраживања спроведеног на 167 турских студената који су учили енглески језик на више различитих начина, Истифци (2016) бележи следеће преференције испитаника по питању начина учења (а. настава уживо, б. интернет настава, в. мешана настава):

Како би се одговорило на прво питање истраживања, студентима су постављена питања са вишеструким избором о њиховим преференцијама између наставе уживо, преко интернета и мешане наставе. Одговори студената показали су да 68% преферира мешани облик наставе (б=114), 28% сматра најбољом наставу уживо (б=46) а само 7 студената изабрало је наставу у целости преко интернета (4%)¹⁰ (Истифци 2016: 4).

Из овог истраживања јасно се види да студенти нису поборници потпуног учења на мрежи и они најефикаснијим приступом налазе управо онај мешани.

Следећа су запажања Дја Аминатун, лектора енглеског језика са Универзитета у Индонезији, у истраживању ефикасности учења на платформи Мемрајз, где се посебно скреће пажња на позитиван утицај такмичарског духа на мотивацију:

На основу података са тачке гледиша студената, може се приметити да Мемрајз има високи допринос у побољшању њиховог вокабулара у енглеском језику, а посебно у бизнис вокабулару. Једна од занимљивих делова ове изјаве из угла студената јесте да систем вредновања омогућава упоређивање са достигнућима других корисника. Видевши њихове поене или остварења, студенти су високо мотивисани да их надмаше. Након коришћења Мемрајза, студенти су изјавили да сада боље разумеју термине које лектор користи у разреду Пословни Енглески јер су их научили на Мемрајзу. Лако му је приступити јер је већина студената користила

¹⁰ “In order to answer the first research question, students were asked multiple-choice questions on their preferences regarding face-to-face, online and blended learning. The responses of the students indicate that 68% prefer a blended course format (n=114), 28% prefer a face-to-face format (n=46) and only 7 prefer an entirely online course format (4%)” (Истифци 2016: 4).

свој паметни телефон у ту сврху. Осим тога, ова платформа се може похвалити добром графиком и илустрацијама¹¹ (Аминатун 2019: 6).

У пројекту „Некадашња Фиренца”¹², који су спровеле Ђанели и Сани (2010) са самосталним студентима, исти су имали да направе мултимедијални рад на енглеском језику о Фиренци некада. Две су професорке у овом пројекту имале за циљ да повећају ефикасност учења и мотивацију студената упутивши их у самостални истраживачки рад. Треба напоменути да је цела студија поткована теоријским истраживањима и да је корисно увидети начин на који су њих две решавале различите проблематике. Студентска активност у пројекту утолико је повећана са самооцењивањем у комбинацији са оцењивањем професора. Они су тако охрабрени да објективно сагледају резултате свог рада. Запажања су следећа:

Са тачке гледишта наставника ово је засигурно било сјајно искуство које је показало, када се све узме у обзир, како су здружени разреди [који су учествовали у пројекту самосталног учења] стекли не само више знања од других, већ и могућност да утврде употребу структура и вокабулара учених било у прошлости било током овог семестра. Штавише, редовна употреба страног језика у аутентичном контексту показала је колико од ње користи имају студенти да би стекли самопоуздање у своје језичке способности. Овај последњи аспект несумњиво је од огромне важности за подстицај студената да продубе своја језичка знања у будућности (Ђанели и Сани 2010).

Иако без егзактних резултата, овај пројекат показује важност самосталности за мотивацију ученика и за развитак његовог самопоуздања у коришћењу страног језика путем продукције радије него инсистирањем на рецепцији. Забележено је да је „већина студената задовољна производом који је направила” (Ђанели и Сани 2010: 12), „многи су били изненађени, одушевљени и истовремено еуфорични” (Ђанели и Сани 2010: 12) што су успели да спроведу истраживање о историји поменутог града на страном језику о чему нису знали готово ништа пре овог пројекта (Ђанели и Сани 2010: 12). У наставку одељка са позитивним реакцијама помиње се такође и пријатно искуство многих екскурзија које су студенти имали да обаве у циљу разговора

11 “Based on the data of students’ perception, it can be seen that Memrise has high contribution in improving students’ English vocabulary, especially English for business vocabulary. One of interesting parts of this application from the students’ perspective is that point system than can be compared with other participant or respondent. By seeing this points or achievement, students are highly motivated to beat other participants. After using Memrise, students stated that they now more understand about the term that lecturer uses in English for Business class because they have learned it on Memrise. It is easy to access because nowadays most of student have used smart phone as a learning tool. Besides that, it is provided with good graphic and illustration” (Аминатун 2019: 6).

12 “Firenze, com’era” (Ђанели и Сани 2010).

са старијим особама које се сећају некадашњег изгледа и атмосфере у граду. Они су тако упознали прегршт нових људи укључивши се дијахронијски у реалан друштвени живот, а такође су стекли и искуства рада у колективу што је важно за запослење у будућности. Треба додати да је и слобода коју су имали у презентовању резултата рада, као и у самом начину сакупљања података, погодовала њиховој мотивацији. Ретки негативни коментари тицали су се временске дужине пројекта и енергије потребне за спровођење тог рада. Све у свему, ово истраживање показује основне предности активног, самосталног и продуктивног приступа у односу на онај традиционални.

Истраживање спроведено у Загребу показује наклоност испитаних студената ка учењу помоћу интернет платформи Дуолингo и Мемрајз после недељу дана активног коришћења за учење страног језика по избору, а такође и њихов одабир ефикаснијег од два софтвера:

Изгледа да су испитани студенти са Педагошког факултета Универзитета у Загребу видели више добрих него лоших страна у учењу страних језика помоћу Мемрајза и Дуолинга у поређењу са традиционалним методама. Иако су им се очигледно свиделе обе апликације, јасно је да су преферирали Дуолингo. Ово је углавном виђено из просека оцене ефикасности ове две апликације. Резултат је био 3,77 за Мемрајз и 4,15 за Дуолингo¹³ (Орешки, Микулан и Легац 2018: 7).

Да је Дуолингo одабран као ефикаснији може се закључити из коментара студената. Према претпостављеној разлици између будућих наставника страног језика и будућих наставника у медицинској и основној школи резултати *t*-теста показали су да постоји само једна статистички значајна разлика – они верују да је Дуолингo ефикаснији за усвајање граматичких правила него што је то Мемрајз¹⁴ (Орешки, Микулан и Легац 2018: 7).

Резултати овог истраживања недвосмислено показују да су испитаници видели више предности него мана у учењу језика преко две поменуте апликације, као и да су радије били наклоњени Дуолингo због боље могућности савлађивања граматичких правила.

Аутор овог рада навешће и своје лично искуство у самосталном учењу француског језика уз помоћ интернета у трајању од четири го-

13 "The surveyed students from the Faculty of Teacher Education of the University of Zagreb seem to have seen more advantages than disadvantages in learning foreign languages with the aid of Memrise and Duolingo when compared with other traditional methods. Although they seem to have liked both applications, it was clear that they favoured Duolingo over Memrise. This was primarily seen from the higher calculated values of the mean on the item where they were asked about the efficiency of these two applications. It was 3.77 (st. dev.: 0.93) for Memrise and 4.15 (st. dev.: 0.8) for Duolingo" (Орешки, Микулан и Легац 2018: 7).

14 "That Duolingo was more preferred than Memrise could also be concluded from the students' comments. In terms of the hypothesized difference between prospective primary school teachers of foreign languages and prospective nursery school and primary school teachers *t*-test results have shown that there was only one statistically significant difference – the latter thought that Duolingo was more efficient for acquiring grammar rules than Memrise" (Орешки, Микулан и Легац 2018).

дине. Он је за то време достигао, од потпуног почетника без икаквог додира са датим језиком, ниво језика који му је омогућио да се упише на катедру романистике при Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу: „За учење француског, одлучио сам се због његовог застрашујуће тешког изгледа и звука; деловао ми је као препрека коју ваља превазићи.

Нисам имао неки одређен циљ, решио сам да га учим из задовољства, без обзира докле ћу догурати. Учио сам редовно, хватајући белешке са Јутјуба у свеску и затим учећи на одморима у школи или у слободно време, а број ресурса повећавао се постепено. Највише сам научио са канала „Learn French with Vincent” и „Learn French with Pascal”. У почетку сам непознате речи налазио на Гугл преводиоцу. Користио сам Дуолинго и Мемрајз у великој мери и волим обе платформе. Сајтови за конјугацију су ми умногоме помогли да научим да мењам глаголе кроз времена и да стекнем осећај за број глаголских времена и начина које језик поседује. Говорење сам вежбао слушајући изговор реченица и покушавајући да их и сам изговорим, што правилније. Непознате речи уписивао сам у цепне речнике које сам вукао свуда са собом.

Било је пуно понављања свега што сам учио, али то ми није тешко падало јер сам заволео звук тог језика. Овакав приступ на најбољи је начин применио моју мотивацију, о којој је било речи у поглављу „Појам мотивације” овог рада, која је била унутрашња и која ме је водила кроз проналазак своје личности идентификацијом са говорницима француског језика.”

ДИСКУСИЈА

Сада би требало размотрити резултате наведених истраживања како у одељку који се тиче практичних аспеката, тако и у оном теоријском, и извршити синтезу те две природе овог иновативног метода учења језика у јединствени резултат рада. Као што је већ напоменуто, циљ рада јесте проналазак реалне ефикасности самосталног учења језика уз помоћ интернета, сагледавање предуслова за такав вид учења, као и увид у евентуалне недостатке и потешкоће.

Кроз теоријски део било је речи о теоријским предностима коришћења интернета за учење страног језика кроз истраживања о мултимедијалном приступу настави, затим смо говорили о доласку до ресурса за учење на интернету, где смо прошли кроз различите апликације, јутјуб канале и странице које нуде материјал са различитим нивоима интерактивности, онда смо размотрили који су предуслови у вези са аутодидактичким елементом ове методе и тај одељак обухватио је поглавље о самосталности ученика и о мотивацији.

Најпре треба рећи да се може закључити да су прегледани интернет ресурси ефикасни. То можемо видети у практичном одељку из рада Орешког, Микулана и Лекца као и из рада Аминатун. Говорећи првенствено о Мемрајзу и Дуолингу, сматрамо да коментари испитаника нису могли да буду под значајним утицајем утиска о самим платформама у довољној мери да измене исказ на субјективно (или афективно) позитивни. Графика, маскоте, фронт слова и илустрације могу, ипак, имати утицаја на њихов доживљај платформе тј. ресурса, али знатно је важнија организација градива, аудио подршка, врсте вежбања на платформи, о којима су и утисци дуготрајнији. Аутор рада, такође, може потврдити ефикасност интернет ресурса који су били његов главни извор материјала уз чију помоћ је успео да положи факултетски пријемни испит из француског језика са одличним резултатима. Једина напомена била би пажња на квалитет ових материјала који не пролазе темељне рецензије као што је то случај са уџбеницима и другим штампаним материјалима за учење језика. Треба пронаћи оне који имају пуно позитивних оцена и коментара (на Гугл плеју, Јутјубу или самосталним блогovima) и заобићи оне изразито непопуларне и очигледно лошије систематичности градива. Иако потпуно сигуран извор на интернету готово да не постоји, може се, ипак, закључити да они посећенији могу ученику пружити задовољавајуће квалитетне и тачне материјале.

Затим, што се тиче додатних вештина које су потребне у односу на традиционалне методе, сматрамо да је неоспорна чињеница да ученик који ради самостално мора поседовати и одређена дидактичко-методичка знања која су логична замена за одсуство наставника. Тај елемент ове методе тиче се управљања учењем, сагледавања напретка, планирања учења, одржавања мотивације и самим тим спречавања одустајања. Једна особина овог елемента јесте одговорност коју ученик мора имати да уради планирано, јер нема разреда који би га инерцијом погурао у тренуцима пада мотивације. У овом аспекту, поред одговорности, важна је, дакле, и истрајност. Не испунивши овај аспект, сматрамо да је немогуће успешно учити самостално преко интернета, стога је ово услов ове методе.

Практични аспекти обрађени у претходном поглављу показују стварне резултате ове методе учења и неки од њих обухватају огледе широке размере и пружају увид у коментаре учесника испитивања.

Занимљив је експеримент Истифиција где су студенти изабрали вид мешовите наставе (уживо и на мрежи) као најплодоноснији у поређењу са наставом уживо и наставом на мрежи. То говори у прилог позитивним аспектима ширине ресурса и њихових врста којима ученик треба да се изложи. Аутор овог рада, из свог искуства, такође мисли да се не треба ограничити искључиво на интернет ресурсе, већ да треба, за највећу ефикасност и уживање током учења, прибавити себи

и неки уџбеник и речник у штампаном облику, и охрабрује ученике да бележе научено, а посебно оно што слабије знају или разумеју, у свеске које могу прелистати било када, независно од мреже. Дакле, интернет, као што је показано доде, вероватно је најмоћнији алат за учење језика данас, али, за достизање најбољих резултата, сматрамо да не треба да буде и једини.

Видели смо, затим, већину позитивних коментара на самостални и истраживачки приступ Ђанели и Сани који је студентима побудио интересовање, који их је изложио садржајима, а затим захтевао од њих продукцију на страном језику. Слобода и потенцијал за креативност тог приступа несумњиво су позитивно утицали на мотивацију студената и из тог се огледа може закључити да је самостални рад, који интегрише креативност и продуктивне вештине, знатно надмоћнији приступ од већински рецептивних, некадашњих метода са којима су аутори овог истраживања упоредили свој приступ, управо јер захтева од ученика активно укључење што погодује памћењу.

ЗАКЉУЧАК

Самостално учење језика посредством интернета изразито је модерна метода. У своје ресурсе убраја платформе за учење у облику софтвера за рачунар или апликација за паметни телефон, интернет странице које могу бити више или мање интерактивне, јутјуб снимке, блогове, различите аутентичне материјале, платформе за проналазак партнера за језичку размену и друго. Ресурси који се могу наћи на интернету многобројни су, разноврсни и углавном поуздани. Ова метода, пак, условљена је наставничким вештинама које ученик мора поседовати као компензацију за недостатак наставника. Он је, такође, у обавези да буде одговоран за своје учење, да буде свестан свог нивоа мотивације током учења, да зна да управља њиме и да поставља циљеве свог учења на реалистичан и правилан начин.

Ако бисмо хтели да сагледамо другу страну коју сачињавају недостаци учења преко интернета, ту бисмо могли да уврстимо предуслове у виду методичних знања и свесности о току процеса учења, поседовање потребне технологије за приступ ресурсима преко интернета (и додатних уређаја по жељи ученика, попут слушалица, таблета за читање и сл.), потребу за основним информатичким знањима и, наравно, обавезан приступ интернету. Ипак, ови захтеви не представљају велике потешкоће будући да информатичка знања и потребну технику данас поседује већина људи. Нешто озбиљнија потешкоћа у пракси може се сусрести у недостатку методичних знања и свесности о процесу учења, која евентуално може довести до пада мотивације и одустајања.

Општи закључак овог рада јесте да је посредством интернет ресурса учење ефикасно, напредно и економично. Као веома моћан алат, интернет пружа прегршт ресурса најразличитијих типова. У сваком случају, за потпуније учење у свим стадијумима, као и за фино усавршавање на високом нивоу страног језика, не треба заборавити штампане материјале, као ни живи разговор са матерњим говорницима циљаног језика, односно боравак у датој земљи који ученика обогаћује културолошким знањима која су тесној спрези са језиком те културе.

Ограничења овог научног рада огледају се у релативно малом броју консултованих истраживања, и то су углавном резултати на не-српским испитаницима. Било би корисно спровести слична истраживања на нашим просторима и у нашим условима. Затим, ова тема би се могла даље проширити истраживањима у домену мотивационих променљивих, смерница за откривање сопственог стила учења, начина организације градива и односа уноса са интернетом и ван њега, улоге интернета у усвајању језика, као и, са друге стране, евентуалног негативног утицаја интернета на учење.

Листа референци

Аминатун 2019: D. Aminatun, *Using "Memrise" to Boost English for Business Vocabulary Mastery: Students' Viewpoint*, Bandar Lampung: Universitas Teknokrat Indonesia.

Бринер 2013: I. Brünner, *Using Language Learning Resources on Youtube*, Lüneburg: Leuphana University of Lüneburg.

Бркановић 2019: L. Brkanović, *Multimedij u učenju stranih jezika za početnike*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Ђанели и Сани 2010: G. Gianelli e C. Sani, *"Firenze com'era". Progetto per l'apprendimento autonomo della lingua italiana*, Firenze: Firenze University Press.

ЗЕО 2002: *Zajednički evropski okvir za učenje, nastavu i ocjenjivanje jezika*, Podgorica.

Истифци 2016: I. Istifci, *Perceptions of Turkish EFL Students on Online Language Learning Platforms and Blended Language Learning*, Eskisehir: Anadolu University.

Лебел 2008: C. Lebel, *Le tuteur et l'autonomie de l'étudiant à distance*, Montréal: Université de Montréal.

Лиу 2015: H.-J. Liu, *Learner Autonomy: The Role of Motivation in Foreign Language Learning*, Changhua, Department of English Da-Yeh University, Taiwan.

Лолор и Хонијак 2012: K. B. Lawlor, M. J. Honyak, *SMART Goals: How the Application of SMART Goals Can Contribute to Achievement of Student Learning Outcomes*, Pensacola: University of West Florida.

Манжно 1998: F. Mangenot, *Classification des apports d'Internet à l'apprentissage des langues*, Strasbourg: ALSIC.

Менегале 2009: М. Menegale, *L'apprendimento autonomo e le lingue straniere: stato dell'arte e nuovi percorsi di ricerca*, Venezia: Università Ca' Foscari.

Мичике 2008: G. Miccichè, *E-learning e apprendimento dell'italiano come lingua straniera*, Canberra: Australian National University.

Олек 1990: Н. Holec, *Qu'est-ce qu'apprendre à apprendre*, Nancy: Université Nancy II.

Орешки, Микулан и Лерац 2018: Р. Oreški, К. Mikulan, В. Legac, *Benefits and Deficiencies of Mobile Foreign Language Learning Applications*, Zagreb: University of Zagreb.

Рот 2004: Н. Рот, *Ойшїша психологїја*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Британика 2010, а: The Internet. *Encyclopaedia Britannica*. <<https://www.britannica.com/technology/Internet>>. 20.7.2021.

Британика 2010, б: Web 2.0. *Encyclopaedia Britannica*. <<https://www.britannica.com/topic/Web-20>>. 19.7.2021.

Лајфвајер 2021: Where is the iPhone made? *Lifewire*. <<https://www.lifewire.com/where-is-the-iphone-made-1999503>>. 21.7.2021.

Mladen Milosavljević / COMMENT APPRENDRE UNE LANGUE DE MANIERE AUTONOME A TRAVERS LES RESSOURCES INTERNET : ASPECTS THEORIQUES ET PRATIQUES

Résumé / Dû aux changements des aspects de la vie sous l'influence des technologies modernes, qui se développent à une vitesse significative, les domaines des recherches en linguistique et enseignement des langues ne sont pas épargnés. Dans ce mémoire l'auteur essaiera de trouver la réponse à la problématique suivante : comment trouver et utiliser les ressources d'apprentissage de langue disponibles sur Internet. Comment apprendre de façon autonome et aussi quelles sont les conditions liées à cette autonomie. Ce mémoire trouve ses bases sur les autres mémoires et les recherches dans les domaines de l'apprentissage autonome. De plus, il attire aux ressources disponibles sur Internet, à l'enseignement moderne des langues, des aspects psychologiques de ce processus mais aussi à l'expérience personnelle de l'auteur qui, en apprenant sur Internet, a atteint un bon niveau du français. Cette recherche démontre que l'apprentissage d'une langue étrangère en utilisant les ressources sur Internet est possible, quand certaines conditions méthodologiques et psychologiques sont réunies. Aujourd'hui cette méthode est probablement la meilleure qui soit.

Les mots clés: Apprentissage autonome, Internet, motivation, langues étrangères, autonomie de l'apprenant, les ressources internet, plateformes d'apprentissage des langues, Duolingo, Memrise, Youtube

Примљен: 28. децембра 2021.

Прихваћен за штампу јануара 2022.